

Arvo Yläraakkola

KATSAUS VANHEMPAAN RUOTSINSUOMALASEEN JÄRJESTÖTOIMINTAAN

Muuttoliike Suomesta Ruotsiin on vuosisatoja vanha ilmiö. Keskeisenä asiakirjana muuttoliikkeelle pidetään Kustaa Vaasan kirjettä uuden ajan alussa 20.4.1542. Tällä asiakirjalla kuningas tahtoi edistää autiomaiden asuttamista ns. suurissa metsissä sekä samalla perustaa uutistiloja ilman vanhojen talojen häviötä.¹ Toisaalta tiedetään, että jo 1300-luvulla Ruotsin valtiovalta pyrki helpottamaan uutisviljelystä ja vähentämään viljelijöiden riippuvuutta maaperän omistajista. Tällaisia oikeuksia varattiin uutisviljelijöille ja erikoisesti vuorimiehille Norbergin ja Kopperbergin vuorikaivosalueille vuosina 1347 ja 1354 annetuilla asetuksilla.² Suojellakseen suomalaisten uutisasukkaiden tiloja antoi Ruotsin valtiovalta 1600-luvulla määräyksen, joka Ljungi Tuomaanpojan suomennoksena vuodelta 1602 kuului seuraavasti: "Caicki cotakunnaiset pitäkän mös aidan ylen ja raketkan ynnä kiijläkunnan cansa."³ Sitten alkoi uutisasutukselle vihamielinen suunta. Hallitus kävi kovin kourin kiinni uutisasutukseen. Tämä johtui lähinnä uutisasukkaiden kaskenpoltosta, jolla luultiin tuhottavan suuria metsiä. Niinpä 1660- ja 1690-luvuilla määrättiin, että "vuoritaimen vahingoksi perustetut torpat oli hävitettävät".⁴ Näin suomalaiset pakotettiin siirtymään kohti Taalainmaata ja Värmlannin metsäalueita, joista tuli suuria suomalaisalueiden hautausmaita. Monet suomalaissukupolvet ovat jääneet unohduksiin. Kun tuuli kävi heidän ylitseen, ei kukaan heitä enää muista. Ja kuitenkin: heidän ansiostaan versoi suomalainen seuratoiminta Ruotsissa. Uppsalaan oli saapunut opiskelija nimeltään Carl Axel Gottlund, joka kuultuaan ns. metsäsuomalaisista, lähti etsimään heitä. Sitä ennen oli Gottlund kuitenkin perustanut v. 1820 Uppsalaan siellä opiskelleiden suomalaisten keskuuteen "suomalaisen kansakunnan", jota voitaisiin meidän päivinämmä nimittää suomalaiseksi osakunnaksi.

Gottlund kertoo muistiinpanoissaan löytäneensä Värmlannin suomalaismetsistä maanmiehiään, jotka elivät omaa äidinkieltään puhuen, eristettyinä ruotsalaisesta yhteiskunnasta, käytännöllisesti katsoen vailla kaikkea taloudellista, henkistä ja sosiaalista huoltoa. Nämä Värmlannin suomalaiset jättivät lähtemättömän jäljen Gottlundin romanttiseen ajatteluun vuonna 1821, jolloin Gottlund kertoo "löytäneensä" Värmlannin suomalaiset.⁵ Gottlundin asetuttua Tukholmaan, hän ryh-

tyi toimiin suomalaisseuran perustamiseksi. Marraskuun 3. päivänä 1829 oli Gottlund kerännyt nimilistan (perustamiskirjan), jonka johtolauseessa sanotaan: "Niitten suomalaisten nimiä, jotka tahtoo yksi kerta viikossa tulla yhteen moamiestensä kanssa, Suomea pakinoimaan ja lukemaan kaikenlaatuisia Suomalaisia Viikko-Sanomia."⁶

Seuran nimeksi tuli "Tukhulmin suomalaiskunta". Perustamistilaisuus pidettiin lauantaina 20. päivänä helmikuuta 1830. Sääntöjen valmistaminen oli suuritehtävä. Niiden laajuus ja monitahoisuus selvinnee parhaiten siitä, että ne käsittävät yhteensä 28 folioarkkia ja sisältävät yhteensä 299 pykälää. Näiden 299 pykälää käsittävien sääntöjen viimeisinä kahtena rivinä ovat seuraavat sanat: "Näitä ajatuksia taitaa yhteisesti parantoo, sitä myöten kuin ajat vaatii."⁷

Tohtori Aarno Maliniemi (Malin) mainitsee, että Tukhulmin suomalaiskunnan toiminta lienee jäännyt pääasiassa paperille tai hyvin lyhytaikaiseksi.⁸

Seuraavana suomalaisseurana Ruotsissa perustettiin Finska Gillet, jonka syntysanojen lausuja oli suomalaissyntyinen Gustaf Adolf Montgomery, joka oli syntynyt Suomen Kemissä. Hän sai vanhempiensa suostumuksen liittyä 11-vuotiaana rumpalipojaksi armeijaan. Seitsemää vuotta myöhemmin hän joutui sodan leikkiin v. 1808. Sodan 1808–1809 loputtua Gustaf Adolf Montgomery sai luutnantin valtakirjan ja jäi armeijan palvelukseen, kohoten everstin arvoon.⁹ Montgomery nimitettiin ensin Jämtlannin ja sittemmin Vesterbottenin maaherraksi. Siirryttyään eläkkeelle hän muutti Tukholmaan. Montgomeryn papereissa on luettavissa hänen rakkaudestaan Suomeen, jota hän kyllä nimittää Ruotsin maakunnaksi; vanhenevan miehen kaipuu saada vielä omistaa sellaista, joka elää voimakkaana tunne-elämässä.¹⁰ Näytteenä Montgomeryn perustaman seuran tarkoitukselta on seuraava tunnepitoinen lainaus:

" - - tunnemme ja omasta puolestani sen tunnustan, että itsekukin rakastamme ja kunnioitamme yhteistä kylmää, köyhää, mutta rakasta syntymämaataamme."

Maaherra Montgomery kirjoittaa muistiinpanoissaan, että yhteistyö taalainmaalaisten, värmlantilaisten, itä-göötalaisten ja pohjalaisten kanssa on välttämätöntä. Hänen mukaansa voidaan myös veljeskunnan jäseniksi hyväksyä

"ruotsalaisia, jotka polveutuvat suomalaisista vanhemmista ja rakastavat sekä kunnioittavat Suomen kansaa."

Finska Gillet perustettiin helmikuussa, joskin säännöt tulivat hyväksytyiksi 14.päivänä tammikuuta 1859. Jäsenluettelon mukaan kuuluivat seuran jäsenistöön mm. tutkimusmatkailija A.E. Nordenskiöld, vapaustaistelijä M. Myhrberg, Suomen koululaitoksen isä Uno Gygnæus, kirjailija Emil von Qvanten, tunnettu kemisti J.J. Chydenius ja sotilaat, everstiluutnantit F.W. Lode ja Otto von Fieandt.

Finska Gilletin toiminnasta ei ole muuta tietoa kuin se, että seura vietti vuosijuhlaansa "för Finska Gillets Bal, å Hotell Phoenix den 14 februari 1860". Tästä tilaisuudesta on säilynyt ko. juhlan lasku, joka osoittaa siihen käytetyn 1 540 riksmünttiä.

Kolmantena - ja vielä toiminnassa olevana suomalaisseurana - perustettiin Tukholman Suomalainen Seura (TSS) helmikuun 11. päivänä 1894. Perustavassa kokouksessa mainitaan olleen läsnä "noin kaksikymmentä henkeä". Seuran tarkoituksena oli "olla henkisenä yhdyssiteenä Tukholmassa olevien suomalaisten kesken."¹¹ Seuran puheenjohtajaksi valittiin faktori J.B. Lantto, josta tuli ensimmäinen suomalainen, joka valittiin mm. Ruotsin valtiopäivien jäseneksi. TSS:n toiminta alkoi isänmaalliskansallisissa merkeissä, muuttuen sittemmin isänmaallissosialistiseksi ja Suomen kansalaissodan jälkeen sosialistiseksi. Sittemmin seura on muuttunut - varsinkin 1930-luvulla - 1860-luvulla lausutun ajatuksen kannattajaksi¹² "ruotsalaisia emme ole, venäläisiksi emme tule, olkaamme siis suomalaisia." TSS:n toiminta on kuitenkin muodostunut pohjoismaisen työvoimasopimuksen johdosta enemmän suurseuraksi, jonka jäsenistö käsittää nyt useita tuhansia jäseniä. Seuran sanotaan nyt olevan epäpoliittinen.

Näiden kolmen vanhan seuran lisäksi tiedetään Tukholmassa toimineen kolme muuta suomalaisseuraa. Tukholman Sosialistinen Suomalainen Seura, joka perustettiin 1896, Tukholman Suomalainen Nuorisoseura (perustamisvuosi tuntematon) ja Tukholman Suomalainen Voimisteluseura, joka perustettiin 1912.

Tukholmassa on myös toiminut "suomalaisten sairaus- ja hautausapukassa".

Lisäksi Tukholmassa ilmestyi sanomalehti Viesti vuosina 1918-1920 päätoimittajanaan Vilho Vuokko, toimittajana tunnettu työläisrunoilija Kessi Kaatra (alk. Gustaf Adolf Lindström) sekä toimitusneuvoston puheenjohtajana Suomen vallankumousohallituksen raha-asiaivaltuutettu, dosentti Edvard Gylling.

Edelleen voinee mainita Vänstergruppernas Finlandskommittén, jonka puheen-

johtajana toimi pormestari Carl Lindhagen. Komitea järjesti keräyksiä ja jakoi avustuksia Suomesta saapuneille punapakolaisille. Komitean ja Ruotsin hallituksen yhteistyön tuloksena järjestettiin useiden satojen punapakolaisten - niiden, jotka halusivat siirtyä - muutto Tukholman-Tallinnan-Pietarin kautta Neuvostoliittoon vuosina 1921-1923.

-
1. Samlingar i Lantmäteri III, 243.
 2. Kongl. stadgar rör. Bergverken och Bruken, 2 ja 6.
 3. "Oc torpara byggen oc uppe haldin wargagaarda meth sinom bohlbyom." Kr. kuninkaallisen maalan rakennuskaari XXII, § 1.
 4. Aateliston valitukset 1668. Ridderskapets och Adelns riksdagsprotokoll V, 2, s. 298. - Instruction för Landshöfdingar 28.1.1687, § 44; Instruction för Héradsfogdar 9.10.1688, § 14. - Kuninkaallinen kirje maaherroille 25.5.1696. Samlingar i Landtmäteri, I, s. 214.
 5. Arvo Yläräkkö, 80 vuotta ruotsinsuomalaista siirtolaistoimintaa, 1974, s.12.
 6. C.A. Gottlundin papereita (signum D8 I,³). Helsingin yliopiston käsikirjoituskokoelma.
 7. sama
 8. Valvoja-Aika, vuosikerta 1926.
 9. Arvo Yläräkkö, Ruotsin suomalainen 1/1967.
 10. Gustaf Adolf Montgomeryn paperit, Riksarkivet, Stockholm.
 11. TSS:n perustamisasiakirjat, seuran arkisto, Tukholma.
 12. TSS:n kymmenvuotisjulkaisu 1904.